

УДК 371.134

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПОЗААУДИТОРНІЙ РОБОТІ

В. В. Тимошенко

ORCID 0000-0003-1244-3696

Незважаючи на постійне вдосконалення в системі фізичного виховання і спорту, інтенсивність мотивації до самовдосконалення знаходиться на низькому рівні, що вимагає постійної розробки стимулів як у закладах вищої освіти, так і в позачасовій частині. Педагогічний процес може та повинен будуватися на основі використання різноманітних та гнучких методів і засобів навчання для розвитку особистості з різним рівнем фізичних та психічних здібностей.

У статті відзначено, що зміщення акценту з громадського виховання на самовиховання та самовдосконалення є найважливішою відмінністю сьогоденної системи виховання. Самореалізація кожного студента з пріоритетом цінності здоров'я є складним інтеграційним процесом, пов'язаним із становленням особистості. Це вимагає від педагогів вищої школи необхідності створення комфортних умов при навчанні у ВНЗ. Викладач повинен підтримувати студентів в їхньому прагненні до вдосконалення, саморозвитку і створювати такі педагогічні умови, які сприяють мотивації студентів до здорового способу життя як під час навчальних занять у закладі вищої освіти, так і під час вільного часу. Духовно-моральний розвиток майбутніх фахівців має на увазі цілеспрямований саморозвиток, потребу робити моральні вчинки, звертання до духовності й гармонізації внутрішнього миру особистості. Ціннісні орієнтири, принципи й норми, прийняті студентом, переходять у внутрішні його якості.

Визначено, що робота, яка спрямована на формування дозвільної діяльності студентської молоді з метою формування субкультури у навчальному закладі вищої освіти, є одним із видів мотивації до здорового способу життя студентської молоді. Головною педагогічною задачею є формування у студентів певної системи поглядів на життя, де здоров'я є однією з важливіших цінностей.

Ключові слова: мотивація, педагогічні умови, здоровий спосіб життя, позааудиторна робота.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Поняття здорового способу життя є більш багатограним, ніж лише режим праці, відпочинку, дотримання принципів зорового харчування, різні фізичні вправи; це поняття містить цілу систему ставлення до себе, до оточення, до способу життя взагалі, а також морально-етична свідомість, життєва мета й життєві цінності. Тому треба навчити студентську молодь усвідомлювати свої потреби, позитивно ставитись до внутрішнього світу інших людей, навчити пізнавати світ, себе, життя. Слід підкреслити, що духовний розвиток молоді передбачає досягнення мети бути духовно вихованими. Засвоюючи духовні цінності студенти формують свій власний погляд на спосіб життя. Духовне здоров'я завжди мало велике значення для гармонійного становлення та розвитку особистості. Розвиток духовного світу молоді, творчих здатностей сприяють зміні способу життя, збереженню та покращенню здоров'я. У переважній більшості випадків хвороби розвиваються на основі духовної незадоволеності. Вона викликає у свідомості негативні психічні процеси, що руйнують фізичне здоров'я людини, і провокує появу хвороб. Знецінення моральних норм у стосунках між людьми призводить до зниження рівня виховання. Ґрунтовним у вирішенні проблеми формування духовного здоров'я є особистісно-орієнтовний підхід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблема духовного розвитку особистості в сучасному освітньому просторі – це, в першу чергу, проблема нових смислів, які закономірно входять у наше життя.

Питання взаємозв'язку духовності та сучасної системи освіти розглядалися у роботах В. Бутенко, Т. Власової, М. Євтуха, І. Карпенка, Н. Миропольської, О. Олексюк, О. Попової та інших. Ґрунтовним у вирішенні проблеми формування духовного здоров'я є особистісно-орієнтовний підхід І. Беха, Т. Сущенко, І. Якиманської, Г. Шевченко.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Наявність надлишків нереалізованого вільного часу, відсутність сформованої культури дозвілля призводить до зростання рівня негативних процесів серед молоді. Плідне використання молодими людьми свого вільного часу, насиченого творчими і фізично розвиваючими формами – найважливіша умова для їх всебічного гармонійного розвитку. Знаходячись під впливом культурно-дозвілєвого середовища і віддаючи перевагу тим або іншим формам проведення часу,

організовуючи своє дозвілля важливо, щоб молоді люди робили це раціонально, продуктивно і творчо.

Мета статті – аналіз основних напрямків роботи викладача фізичного виховання щодо формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя студентів у позааудиторній роботі та особливостей процесу духовного розвитку студентів вищого закладу освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Засвоюючи духовні цінності, студенти формують свій власний погляд на спосіб життя. Духовне здоров'я має велике значення для гармонійного розвитку особистості. Позааудиторна діяльність на добровільних засадах формує гуманітарні, комунікативні, аутопсихологічні, проєктувальні, адаптаційні, організаційні, мотиваційні, пізнавальні, творчі, загально-лінгвістичні та соціокультурні якості, які є невід'ємними складовими ефективного іміджу фахівця.

Процес формування здорового способу життя є цілісною дієвою педагогічною системою, що характеризується конкретною метою, завданнями, змістом, оптимальними формами і методами її організації, а також визначенням критеріїв, показників і рівнів сформованості здорового способу життя студентів. У позааудиторній роботі поєднуються різноманітні види праці та спілкування, реалізуються всебічні, як виховні, так і навчальні завдання, спрямовані на професійну підготовку майбутнього фахівця (Ананьєв, 2007, с. 35).

Збільшення ролі позанавчальної та самостійної роботи є однією з головних частин перебудови навчання – процесу виховання у вищому закладі освіти. Необхідною умовою для здобуття позитивних результатів від позааудиторної роботи зі студентами є формування стійкої мотивації до самоорганізації, додаткової роботи, самовдосконалення. Саме питання мотивації є ключовим.

Суттєва перевага позааудиторної роботи полягає в тому, що студент самостійно обирає вид діяльності відповідно власним нахилам та побажанням. Така робота відрізняється від навчальної більш вільними формами, відсутністю жорсткої регламентації у часі, можливістю застосування новітніх технологій.

Таким чином, увага викладачів повинна бути направлена на посилення пізнавальних мотивів студентської молоді щодо покращення рівня духовного та фізичного здоров'я, особливо приділяючи увагу позааудиторній роботі.

У комплекс педагогічних умов, які забезпечують ефективність процесу мотивації студентів на здоровий спосіб життя повинні входити наступні складові, як систематична оцінка функціонального стану

організму, як реальна можливість оцінити об'єктивні зміни у стані здоров'я; реалізація можливостей оптимального фізичного розвитку кожного студента; формування у студентів ціннісних орієнтацій на ведення здорового способу життя як під час навчальних занять, так і під час дозвілля.

Фізичне виховання молодого покоління на сучасній стадії суспільного розвитку повинне відображати новітні підходи до формування особистості. Активна фізкультурно-оздоровча діяльність – потрібна умова всебічного розвитку студентської молоді, яка набуває можливість прямого впливу на певну особистість з урахуванням її потреб. Фізичне виховання повинно формувати у студентів ціннісне ставлення до власного здоров'я та фізичного стану, у комплексі розвивати фізичні та моральні якості, допомагати творчому застосуванню засобів фізичної культури в організації здорового способу життя.

Саме в роки студентства молодь знаходиться на порозі обрання домінуючої мотиваційної позиції, що часто є не тільки певною потребою, але й зоною найближчої мети. У той же час піклування про власне здоров'я у них частіше за все відсувається на задній план.

Таким чином, фізична культура та спорт впливають на формування та розвиток особистості настільки виражено і всебічно, що їхній вплив не може бути замінений ніяким іншими засобами. Отже, виключаючи фізичне виховання із власного життя, стає неможливим формування і розвиток гармонійно розвинутої особистості студентської молоді.

Педагогічний процес може і повинен будуватися на основі використання різноманітних та гнучких методів і засобів навчання для розвитку особистості з різним рівнем її рухових та психічних здібностей. Ефективність навчальної діяльності визначається не тільки зовнішніми, але й внутрішніми показниками, серед яких важливу роль відіграють почуття, які виникають під час навчання (Бех, 2008, с. 56).

Вдосконалення навчально-виховного процесу має передбачати поступову перебудову системи фізичного виховання студентської молоді: від засвоєння регламентованого матеріалу до підвищення мотивації до саморозвитку. Така перебудова посилює освітню та методичну спрямованість педагогічного процесу, сприйняття студентами фізкультурних знань, що дозволяє більш раціонально використовувати позанавчальний час для фізичного та морального самовдосконалення (Про студентське самоврядування в Україні).

Під час навчальних занять студенти прослуховують лекційний матеріал, конспектують, працюють на практичних та лабораторних роботах, дискутують або обговорюють питання під час семінарських занять

та ін. Менша регламентованість позааудиторної роботи, ніж аудиторної, вимагає здолання певних труднощів в її організації, керівництві, плануванні, оцінюванні та контролі (Концепції національного виховання студентської молоді, 2009).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Позааудиторна діяльність сприяє зміцненню колективу студентів, підсилює професійну спрямованість особистості, дозволяє формувати такі якості особистості, як ініціативність, свідомість, відповідальність, патріотичність, громадськість.

Ефективна організація позаучбової роботи заснована на систематичному моніторингу діяльності кожного структурного підрозділу закладу вищої освіти, задіяного в організації позаучбової виховної роботи, рівня організації позаучбової роботи в закладах і філіях.

Щоб підвищити позитивне ставлення студентів до самостійної позаучбової роботи, необхідно на кожному її рівні пояснювати мету даної роботи, контролювати розуміння мети студентами, поступово формуючи у них навички самостійного визначення завдань та вибору власної мети. Розвиток безперервності освіти вимагає від організаторів навчального процесу постійного вдосконалення змісту, форм та методів, оптимальної організації та керування освітнім процесом, інноваційних підходів викладачів фізичного виховання в організації учбового та позаучбового процесу.

Навчання здоровому образу життя повинне бути системним та сприяти всебічному розвитку психологічних та фізичних здібностей студентів. Така робота передбачає багато комплексної педагогічної роботи.

Подальші дослідження необхідно провести у напрямку вивчення проблеми формування здорового способу життя студентів у практичній діяльності через постійне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання.

Література

1. Ананьев В. А. Практикум по психологии здоровья: методическое пособие по первичной специфической и неспецифической профилактике. Санкт-Петербург: Речь, 2007. 320с.
2. Бех И. Д. Виховання особистості (у 2 кн.). Книга 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2008. 848с.
3. Ковальчук Т. І. Основи педагогічної дозвілєвої діяльності. Київ: ДАКККіМ, 2010. 223 с.
4. Концепції національного виховання студентської молоді: Наказ Міністерства освіти та науки України № 636 від 07.07.2009 URL : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310/ (дата звернення 28.01.2019)

5. Про студентське самоврядування в Україні: проект Закону України URL : <http://www.osvita.org.ua/student/samovr/pravo/prj.html> (дата звернення 28.01.2019)

References

1. Anan'ev, V. A. (2007). *Praktikum po psihologii zdorov'ya: Metodicheskoe posobie po pervichnoy specificheskoy i nespezificheskoy profilaktike [Health Psychology Workshop: methodical manual for primary specific and nonspecific prevention]*. Saint-Petersburg: Rech' (rus).
2. Bekh, I. D. (2008). *Vykhovannya osobystosti [Education of personality]* [in 2 books.]. Book 1: Osobystistno orijentovanyj pidkhd: teoretyko-tekhnologhichni zasady. Kyiv: Lybidj, (ukr).
3. Kovaljchuk, T. I. (2010). *Osnovy pedagoghichnoji dozviljevoji dijaljnosti [Fundamentals of educational leisure activities]*. Kyiv: DAKKKiM (ukr).
4. *Koncepcii nacionalnoho vykhovannya studentskoi molodi Nakaz Ministerstva osvity ta nauky Ukrainy #636 vid 07.07.2009 [The Concepts of national education of student youth: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 636 dated 07.07.2009]*. Retrieved from http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4310/ (data of appeal: 28.01.2019) (ukr).
5. Pro studentske samovyaduvannya v Ukraini [About Student Self-Government in Ukraine: proekt Zakonu Ukrainy]. Retrieved from <http://www.osvita.org.ua/student/samovr/pravo/prj.html> (date of appeal: 28.01.2019) (ukr).

ДУХОВНОЕ РАЗВИТИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ ВО ВНЕАУДИТОРНОЙ РАБОТЕ

В. В. Тимошенко

Несмотря на постоянное совершенствование в системе физического воспитания и спорта уровень мотивации к самосовершенствованию находится на невысоком уровне, что требует постоянной разработки стимулов как в высшем учебном заведении, так и во внеучебное время. Педагогический процесс может и должен строиться на основе разнообразных гибких средств и методов обучения для развития личности с различным уровнем физических и психических возможностей.

В статье отмечено, что смещение акцента с общественного воспитания на самовоспитание и самосовершенствование является важнейшим отличием сегодняшней системы воспитания. Самореализация каждого студента с приоритетом ценности здоровья является сложным интеграционным процессом, связанным со становлением личности. Это требует от педагогов высшей школы необходимости создания комфортных условий при обучении в вузе. Преподаватель должен поддерживать студентов в их стремлении к совершенствованию, саморазвитию и создавать такие педагогические условия, способствующие

мотивації студентів к здоровому образу життя, як вo время учебных занятий в вузе, так и вo время свободного времени. Духовно-нравственное развитие будущих специалистов подразумевает целенаправленное саморазвитие, потребность делать нравственные поступки, обращение к духовности и гармонизации внутреннего мира личности. Ценностные ориентиры, принципы и нормы, принятые студентом, переходят во внутренние его качества.

Определено, что работа, направленная на формирование досуговой деятельности студенческой молодежи с целью формирования субкультуры в учебном заведении высшего образования, является одним из видов мотивации к здоровому образу жизни студенческой молодежи. Главной педагогической задачей является формирование у студентов определенной системы взглядов на жизнь, где здоровье выступает одной из важнейших ценностей.

Ключевые слова: мотивация, педагогические условия, здоровый образ жизни, внеаудиторная работа.

MORAL DEVELOPMENT OF STUDENT YOUTH IN THE PROCESS OF FORMING A HEALTHY LIFESTYLE AT THE EXTRACURRICULAR WORK

V. V. Tymoshenko

In spite of the constant improvement at the system of physical education and sport level of the motivation to self-improvement is at a low level, it is necessary to work out a system of incentives as in a high school, as well as in extracurricular time. The pedagogical process has to be based on the flexible tools and methods of teaching to evolution of personality with the different level of physical and psychical abilities.

The article notes that the shift of emphasis from public education to self-education and self-improvement is the most important difference between the current educational system. Self-realization of each student with priority health values is a complex integration process associated with the statement of the individual. This requires that teachers of high school need to create comfortable conditions for learning in high school. The teacher should support students in their striving for improvement, self-development and create such pedagogical conditions that encourage students to motivate a healthy lifestyle, both during training sessions at a higher education institution and during free time. The moral development of future specialists implies purposeful self-development, the need to do moral actions, appeal to spirituality and harmonize the inner world of a person. Values, principles and norms adopted by the student, go into its internal qualities.

It is determined that the work aimed at the formation of leisure activities of students with the purpose of forming a subculture in an institution of higher education is one of the types of motivation for a healthy lifestyle of students. The main pedagogical task is to form students with a certain system of views on life, where health is one of the most important values.

Keywords: Motivation, pedagogical conditions, healthy lifestyle, extracurricular work.

Тимошенко Володимир Валерійович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання та спорту Донбаської державної машинобудівної академії (м. Краматорськ, Україна). E-mail: timoshenkovv@i.ua

Tymoshenko Volodymyr Volodymyrovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Physical Education and Sports of the Donbas State Machine-Building Academy (Kramatorsk, Ukraine). E-mail: timoshenkovv@i.ua

УДК 378:141:371.134(043.3):355

ДО ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСНОВ ТЕОРІЇ ВЗАЄМОДІЇ

К. Ю. Тушко

ORCID 0000-0001-7684-5622

У статті приділено увагу проблемі гуманізації та демократизації вищої освіти, зокрема питанням діалогізації, спілкування та взаємодії. Виділено основні гуманістичні аспекти в освіті: формування діалогічної свідомості, сприйняття та розуміння діалогічного буття, формування критичного мислення. Проаналізовано зміст наявних у науковій зарубіжній та вітчизняній літературі доробків щодо представленої проблеми на основі хронологічної систематизації. Зосереджено увагу на філософських: представники античності – як основоположники концепції взаємодії; епоха середньовіччя у теорії взаємодії на засадах ортодоксальної позиції; епоха Нового часу – механічна взаємодія; досягнення німецької класичної філософії; соціальних: теорія соціалізації особистості; психологічних: індивідуальна та групова взаємодія; лінгвістичних (вербальна та невербальна типи комунікації) аспектах теорії взаємодії. Представлено результати аналізу наукових праць відомих філософів, соціологів, психологів та лінгвістів. Виокремлено основні положення теорії взаємодії у філософії, соціології, психології та лінгвістиці. Сформульовано ключові узагальнення проведеного теоретичного аналізу: взаємодія лягла в основу наукових теорій про соціалізацію особистості, самовдосконалення особистості, інтеграцію її психоемоційної, духовної та інформаційної сфер. Розкрито суттєві ознаки широкого та вузького змісту поняття «взаємодія». Здійснено прогноз напрямків перспективних наукових досліджень у ракурсі методології взаємодії.